

Celem naukowym projektu jest empiryczne zbadanie mechanizmu podejmowania przez oskarżonych decyzji o skorzystaniu z czterech instrumentów konsensualnych polskiej procedury karnej (art. 335 § 1 i § 2 k.p.k.; art. 387 k.p.k.; art. 338a k.p.k.), poprzez zidentyfikowanie procesowych oraz pozaprocesowych czynników determinujących taką decyzję. Punktem wyjścia badań są studia przeprowadzane w tym zakresie na gruncie systemu prawnego Anglii i Walii (uzupełnione wynikami badań przeprowadzonych w innych systemach kręgu *common law*- USA, Australii, Kanady oraz Hong Kongu) gdzie zjawisko porozumień procesowych zawieranych w ramach negocjacji nad przyznaniem się oskarżonego do winy (*plea bargaining*) jest obecnie jednym z podstawowych narzędzi praktycznego zakończenia postępowania karnego.

Czerpiąc z dorobku trzech zasadniczych nurtów badawczych w analizie zjawiska *plea bargaining* w literaturze zagranicznej, jakimi są: 1) identyfikacja warunków prawnych, sprzyjających podjęciu przez oskarżonego decyzji o zawarciu porozumienia (pod względem takich elementów jak forma reprezentacji w postępowaniu karnym, ciężar i liczba stawianych zarzutów, aktywność innych niż oskarżony uczestników postępowania, stosowane środki przymusu czy przewidywana długość przewodu sądowego; 2) identyfikacja warunków pozaprawnych, sprzyjających podjęciu decyzji o zawarciu porozumienia (pod względem elementów odnoszących się do właściwości i warunków osobistych oskarżonego, takich jak płeć, wiek, pochodzenie etniczne czy pozycja w środowisku lokalnym) 3) konstrukcja modeli teoretycznych, służących odzwierciedleniu procesów negocjacji między uczestnikami postępowania karnego, podejmowanych w ramach trybów konsensualnych, projekt zakłada realizację założonego celu naukowego przez proponowane badanie empiryczne w formie wspieranych wywiadem bezpośrednim ankiet wśród reprezentatywnej grupy (co najmniej 180 przypadków) osób występujących w roli oskarżonych w postępowaniu karnym.

Planowany projekt stanowi pierwszą podjętą w Polsce próbę zbadania czynników determinujących decyzję oskarżonego o skorzystaniu z konsensualnego trybu zakończenia postępowania karnego.

Polska literatura przedmiotu prezentuje szeroki dorobek opracowań dogmatyczno-prawnych, dotyczących instytucji porozumień procesowych krajowej procedury karnej. Brakuje natomiast w krajowym dorobku stosownych badań empirycznych ukierunkowanych na przetestowanie funkcjonowania omawianych trybów w praktyce, z punktu widzenia analizy procesu decyzyjnego, dotyczącego zawarcia porozumienia karnoprosesowego. Najbardziej aktualne studia empiryczne fragmentarycznie dotyczące tego problemu zostały zrealizowane 10 lat temu przez pracowników Katedry Postępowania Karnego Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Publikowane tam wyniki badań ankietowych dotyczyły jednak wyłącznie praktyki wykorzystania omawianych instytucji przez funkcjonariuszy organów wymiaru sprawiedliwości oraz organów ścigania. Przedstawiany obecnie projekt powinien być traktowany jako twórcze rozwinięcie literatury poprzez wypełnienie istniejącej luki empirycznej dotyczącej działania procedur konsensualnych z perspektywy oskarżonego, jako centralnego podmiotu postępowania, który podejmując decyzję o wejściu w porozumienie procesowe rezygnuje z prawa do zakwestionowania też oskarżenia w ramach pełnego postępowania jurysdykcyjnego.

Wykorzystując metody analizy komparatystycznej uregulowań dwóch krajów z odmiennych kultur prawnych, oraz łącząc je z metodą empiryczną, proponowany projekt poszukuje optymalnych rozwiązań w zakresie trybów konsensualnych z punktu widzenia należytej ochrony praw oskarżonego przed nieuprawnionym naciskiem. Literatura krajów kręgu *common law* od dawna zwraca bowiem uwagę na związane z rozwojem instytucji konsensualnych zagrożenia dla podstawowych gwarancji procesowych, w tym prawa do obrony i domniemania niewinności. Przetestowanie sformułowanych hipotez badawczych co do czynników determinujących decyzję oskarżonego o skorzystaniu z konsensualnego sposobu zakończenia postępowania w warunkach praktyki polskiej pozwoli na wyprowadzenie wniosków o pożądanym kierunku dalszych nowelizacji przepisów procedury karnej, prezentując nową, krytyczną perspektywę, dotychczas w dużej mierze nieobecną w literaturze polskiej, skoncentrowanej na instrumentalnych korzyściach jakie z punktu widzenia ekonomiki procesowej niesie stale postępujące rozszerzanie zakresu porozumień karnoprawnych. Praca wpisze się też w szerszy trend międzynarodowy dotyczący krytycznej analizy pozycji oskarżonego jako strony potencjalnie zagrożonej nieuprawnionym naciskiem ze strony innych podmiotów postępowania karnego.